

In memoriam Mihnea Berindei

Istoricul Mihnea Berindei s-a stins la 19 iunie 2016, la Veneția, orașul unde cercetase timp de decenii arhivele otomane și unde alesese să-și trăiască ultimii ani de viață. Din 1970, când ieșise din România cu o bursă de cercetare, și până la începutul anilor 2010, locuise la Paris. După revoluție, venise în țară pentru lungi perioade. Îl chemau activitățile sale de natură civico-politică, fie elaborarea unor lucrări importante: *Raportul final* al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, colecțiile de documente din arhiva Comitetului Central al P.C.R., volumele de scrisori adresate în anii 1980 postului de radio „Europa Liberă”.

Dispariția istoricului a produs o amplă emoție. Premierul Dacian Cioloș a transmis condoleanțe familiei. Președintele Klaus Iohannis i-a acordat o medalie post-mortem. Au scris texte de bun rămas colegii săi de profesie. L-au elogiât personalitățile care-l cunoscuseră ca opozant al regimurilor comuniste și eficace susținător al democrației după căderea regimului Ceaușescu. Pentru atmosfera acelui moment, redăm gândurile unui admirator al istoricului, Adrian Niculescu, el însuși fost exilat în Italia, care-l urmase pe Berindei în denunțarea fostului totalitarism: „A plecat dintre noi, nedrept și prematur, Mihnea Berindei, istoric, turcolog, dar mai ales, cel mai bun, cel mai penetrant și mai eficace om al exilului românesc. Personalitate recunoscută a stângii democratice anticomuniste, sufletul Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, de la Paris, Mihnea Berindei a fost o mare conștiință românească, o torță vie care, din 1970, a ars pentru libertatea țării noastre. Acum, la moartea lui, drapelul României ar trebui coborâte în bernă!”.

Sunt cuvinte patetice, dar ele nu-l semnifică decât parțial pe Mihnea Berindei. A rămas în umbra altor merite, doar în treacăt marcate de Adrian Niculescu când a menționat Liga de la Paris, centralitatea drepturilor omului în conștiința și activitatea lui Mihnea Berindei. Drepturile omului au fost pentru el criteriul-far, apărarea lor, motivația, iar implicarea politică, consecința. Solidarizarea în jurul ideilor de respect al vieții umane și de libertate era deja prezentă în întâia sa inițiativă majoră, inițierea, în anul 1977, a Comitetului Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului în România. Atunci el s-a adresat nu doar românilor exilați (Alain Paruit, Maria Brătianu, Dumitru Țepeneag ș.a.), ci și intelectualilor francezi cu care colaborase, cercetători ai societății românești (Catherine Durandin, Claude Karnouh, Gilles Veinstein etc.). Comitetul avea să strângă semnături în apărarea victimelor regimului de la București, avea să adune și să publice informații despre situația din România, să organizeze manifestări de protest față de abuzurile poliției politice din țară. Fără a reprezenta un „Comitet Helsinki” de felul celor care apăruseră în țările comuniste, Comitetul Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului în România a fost pus sub umbrela înțelegerilor de la Helsinki, a clauzelor sale umanitare. Comitetul a documentat și denunțat acțiunile represive împotriva Mișcării Goma, internarea în spitale psihiatrice practică în România (cazurile Bălăceanca, Brașov și Gătaia), atacarea fiului (de 9 ani!), a lui Ion Vianu, medicul și omul de cultură care acuzase primul utilizarea psihiatriei în scopuri represive, șantajarea criticului Ion Negoitescu cu un proces de moravuri. Au fost condamnate atacurile la adresa exilului pro-democratic, începând cu încercarea de anihilare a Monicăi Lovinescu, la 18 noiembrie 1977.

În anii 1980, Mihnea Berindei a participat la transformarea Comitetului în *Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România*, cu sediul la Paris. A fost vice-președintele Ligii până în anul 1989. Berindei a coordonat documentarea riguroasă a cazurilor de încălcare individuală a drepturilor omului și elaborarea de rapoarte asupra politicilor represive ale regimului de la București. Articole purtând semnătura sa despre prigoana religioasă, hărțuirea minorităților, reprimarea inițiativelor sindicale, pot fi citite astăzi în colecțiile revistelor *L'Alternative*, *La Nouvelle Alternative*, *L'Autre Europe*. Stilul de lucru al lui Berindei a creat un standard capabil să dea organizației profesionalism și eficacitate, cerință pentru afilierea la *Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme*. Implicarea sa personală a fost totală: dădea nenumărate telefoane la București, un semnal binevenit că se veghează asupra sorții disidenților și oferea ospitalitate românilor „cu probleme” care ajungeau în capitala Franței.

Aproape unică în cadrul exilului românesc a fost preocuparea sa pentru drepturile minorității maghiare din România. Tema reconcilierii românilor și maghiarilor l-a urmărit constant. Mihnea Berindei a introdus acest subiect în revista *l'Alternative* încă din 1980. I-au fost necesari doi ani, din 1980 până în 1982, ca să poată aduna un comitet mixt româno-maghiar capabil să asume declarații comune. A păstrat legături constante cu personalitățile disidenței maghiare (Geza Socz, Gáspár Miklós Tamás, Attila Ara-Kovács) și istorici maghiari (François Fejtő, Mihály Fülöp). Din anul 1988 va face demersuri în ajutorul românilor care se refugiaseră în Ungaria și așteptau vize pentru Occident. La 16 iunie 1989 va semna la Budapesta declarația româno-ungară care chema la crearea, în Transilvania, a unui autentic spațiu de complementaritate, a unui model de pluralism cultural și religios.

Imediat după revoluție, în primele luni ale anului 1990, a sprijinit constituirea Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki. Sperase să-i transmită afilierea pe care Liga de la Paris o avea la Federația internațională, dar acest proiect a eșuat din cauza bizantinismelor locale. A susținut investigarea mineriadelor, a fost implicat în finanțarea unui raport esențial despre evenimentele din 13-15 iunie 1990 (publicat sub egida GDS și APADOR-CH), a adus din Franța avocați de prestigiu pentru asistarea demersurilor juridice de scoatere a victimelor din închisoare. A implicat profesioniști străini în urmărirea procesului de adoptare a Constituției și a promovat noi instrumente, precum o Cartă a drepturilor fundamentale cu aspirații supra-constituționale, prin care inițiatorii încercau să răspundă instabilității din Europa Centrală și de Est, imediat după căderea comunismului.

Toate aceste trimiteri reprezintă o sugestie palidă a măsurii în care Mihnea Berindei și-a dedicat viața recunoașterii, respectării și promovării drepturilor omului. Ca în tot ce a făcut, el a adăugat adevărului la principii și valori o extraordinară prezență umană. Demnitatea și libertatea erau atât de intim legate de existența lui încât, și în cele mai complicate situații, el nu și-a pierdut discernământul de a deosebi binele de rău. Dispariția lui este o mare pierdere pentru toți cei care văd în drepturile omului, *încă*, un reper pentru viitorul civilizației românești.